

ظرفیت‌های "سرمایه‌سازی" در کشاورزی

تأمین سرمایه: دریچه‌ای به سوی توسعه

کشاورزی ایران، حداقل سه برابر اروپا در ارتقای محصول ناخالص داخلی مؤثر است. انصافاً چند درصد اروپایی‌ها برای آن همت گماشته‌ایم؟

کشاورزی نوین فعالیتی به شدت سرمایه‌بر است و کشاورز با تکیه بر اعتبارات اندک خود جهت سرمایه‌گذاری در این بخش به صورتی محدود اقدام می‌کند. اما بخش

عمده این اعتبارات از محل‌هایی غیر از این منبع تأمین می‌شوند. بانک‌ها، سیستم اعتباری کشاورزان، دولت و مؤسسات بیمه‌ای به عنوان عمده مراکز تأمین اعتبار بخش کشاورزی مطرح هستند. در این بین یکی از مباحثی که به سرعت در حال فراگیری است، استفاده از مشارکت کشاورزان در تأمین مالی خدمات کشاورزی است. بنا به تحقیقات صورت گرفته در صورتی که این شیوه از تأمین مالی با سیستمی همراه باشد که سودآوری خدمات کشاورزان را تضمین کند، روشی مقبول خواهد بود. این امر با عوامل متعددی همچون سطح زیر کشت، اطلاعات روشن و شفاف در زمینه اجرای

طرح‌های مشارکتی و مکان‌یابی اجرای پروژه‌ها در مناطقی که انجام طرح‌های مذکور تجربه شده، در ارتباط است.

این موضوع، اگر چه به معنای اجرای خصوصی سازی بخش کشاورزی و کاهش هزینه‌های دولت در بحث ترویج خدمات کشاورزی است، اما به معنای جدایی کامل دولت از مبحث کشاورزی نباید تلقی شود. در این راستا با تکیه بر تحقیقات نظریه‌پردازان بخش کشاورزی، ترکیب بودجه دولتی و بخش خصوصی و عقد قراردادهای معتبر حتی در قبال اخذ هزینه‌های خدمات ترویج، می‌تواند روی کمک بخش خصوصی مؤثر باشد. البته در این موارد نباید فراموش کرد که جلب حمایت کشاورزان خرده‌پا نسبت به تشکیل و ارتقای تعاونی‌ها، افزایش کیفیت خدمات ترویج کشاورزی،

افزایش مشارکت و رضایت کشاورزان و انجام خدمات نوین به منظور جلب سرمایه‌گذاری ضروری است. یکی از مواردی که در سال‌های اخیر کمک شایانی

به بخش کشاورزی نموده است، تشکیل صندوق‌های حمایتی توسعه بخش کشاورزی در روستاها و شهرها است. صندوق‌های مذکور که با تکیه بر مشارکت کشاورزان و با سهامداری آنان و همچنین با جذب حمایت‌های دولت و بودجه‌های استانی در هر استان به فعالیت مشغول هستند در زمینه‌هایی همچون کاهش هزینه‌های تولید و افزایش سودآوری، توزیع متمرکز و یک جای نهاده‌های مورد نیاز، کمک به رفع بحران‌ها در هنگام برداشت محصول، کمک به توانمندسازی تعاونی‌ها و شکل‌های زیربخش، نقش عمده‌ای را ایفا می‌کنند.

صندوق‌های غیردولتی حمایت از توسعه بخش کشاورزی، باید به صورت یک ابزار تأمین مالی و اعتباری غیردولتی جهت تأمین منابع مالی کشاورزان و به عنوان یک زیرساخت جهت توسعه بخش کشاورزی بهره‌بردار شوند. این صندوق‌ها می‌توانند با حمایت بهره‌برداران مالی و کشاورزان و با حمایت مالی دولت، اقدامات جدی را در قبال سرمایه‌سازی برای بخش کشاورزی انجام دهند. در این زمینه باید به نقش‌آفرینی کشاورزان در تصمیم‌گیری‌های مربوط به بخش کشاورزی اشاره کرد که به افزایش اطمینان در سرمایه‌گذاری و مشارکت در این صندوق‌ها می‌انجامد.

در اروپا ۷ درصد محصول ناخالص داخلی از محل

ارزش افزوده بخش کشاورزی است و دولت‌ها برای حفظ این میزان، سالانه میلیاردها دلار هزینه می‌کنند. در کشور ما با حدود ۲۰ درصد تأثیر بخش مذکور بر محصول ناخالص داخلی، بخش کشاورزی می‌رود که کم‌کم به فراموشی سپرده شود. اخیراً دولت برنامه‌ای را برای کاهش خرید تضمینی ارایه کرده بود و حتی در مسأله هدفمندی یارانه‌ها از مواردی که مجلس با آن مخالفت کرد، قطع حمایت‌ها در مورد یارانه‌های بخش کشاورزی بود. این موضوع باعث شگفتی است که با حمایت‌های کنونی دولت از بُعد نهاده‌های تولید، آب، سوخت و مواردی از این قبیل، کشاورزی ایران تعریف چندانی ندارد و فقیرترین اقشار کشور را کشاورزان تشکیل می‌دهند، چه برسد به زمانی که حمایت‌های مذکور برداشته شوند. با این اوصاف، اگرچه مجلس مانع افزایش قیمت نهاده‌ها شد، اما هنوز موضوع آب و سوخت به عنوان زنگ خطری در آینده، بخش کشاورزی را در معرض مخاطرات فراوانی قرار خواهند داد.

ظرفیت‌های اسلامی تأمین مالی بخش کشاورزی

روش‌های اسلامی حاکم بر سیستم بانکی و معاملات اقتصادی مبتنی بر احکام اسلامی، ظرفیت‌هایی را در بُعد ارتقای شیوه‌های تأمین مالی طرح‌های کشاورزی پدید آورده که البته نیازمند تأمل است. شیوه‌های اسلامی تأمین مالی پروژه‌های کشاورزی که مبتنی بر تقسیم ریسک بین دریافت‌کننده تسهیلات و مؤسسه پرداخت‌کننده وام است، با مدیریت‌داری به منظور افزایش درآمد عمومی و معاملات مالی مجاز با ارایه خدمات و منافع اقتصادی همراه است. حاکمیت مشارکت و همکاری در انجام پروژه‌ها یکی از اهداف تأمین مالی اسلامی است. قرض‌الحسنه، مضاربه، جعاله، مساقات، مزارعه و سلف برخی از انواع این نوع معاملات هستند که علاوه بر سرمایه‌گذاری در امر توسعه، توزیع عادلانه امکانات اقتصادی، رشد اجتماعی و تحقق اهداف اقتصادی را به دنبال دارند.

به عنوان مثال با اتکا به روش استصناع که از شیوه‌های تأمین مالی اسلامی است، می‌توان به صورت تدریجی و با تکیه بر سطح بهره‌وری در مراحل مختلف - از آماده‌سازی زمین تا رسیدن به بازار - از کشاورزان حمایت کرد. رویکرد ابداع ابزارهای نوین و توانایی جایگزین‌پذیری تأمین مالی سنتی از مهمترین فرصت‌های فراروی توسعه شیوه‌های تأمین مالی اسلامی است. در این راستا، کارشناسان روش‌هایی همچون تبدیل به اوراق بهادار کردن دارایی‌ها با رویکرد اسلامی، استفاده از ظرفیت نهادهای اسلامی مالی، ابداع ابزارهای مالی متنوع اسلامی، تعریف ساختار حقوقی تأمین مالی اسلامی با روش‌های حسابداری مدرن را ناگزیر دانسته‌اند. ■

